

ben a helyzetben látjuk igazán élesen Lyon rabbi alakját. Túlfűtött érzellemmel fordul lánya felé, és ennél is hevesebb érzellemmel tekint a zsidó hagyomány előírásaira. Konsztantin olyan alkut kínált, amelyet ő nem fogadhat el. A rabbi parancsa: Lea nem adhatja magát az idegennek, akkor már inkább vesszen minden. Csakhogy Lea az életet akarja – és szerelmes lesz (nem tudni, hogy az életbe vagy a hercegbe). Kimond egy mondatot: „Nincs semmim és nincs Messiás!” Erre a rabbi nem válaszolhat másként: kitagadja. És mikor a végső jelenetben – Konsztantin öngyilkossága után – vállalja szerelmét apja előtt, az saját kezével öli meg.

Irracionalitás? Igen, de nem szeszély. Bródy alakjai egy történelmi helyzet foglyai. Ez a helyzet a törvényhez és hagyományhoz való hűség *módjának* kérdését veti fel. Szabad-e idegent szeretni? Az első felvonásban a rabbi egy üveg magyar bort hozat elő a hercegnek: „Vörös tokaji, ritka. Tíz üveggel hozott a dédapám Tokajból. Szép Magyarországból, ahol rabbi volt. [...] Onnan ered, ahonnan mi ketten, ahol megállapodtunk, miután taszigált, nyomott, taposott rajtunk keresztül az egész világ és kergetett az egész világ. Én sohse láttam ezt a földet, de álmodni azt szoktam róla.” A rabbi számára a haza ott van, ahol tiszteletben tartják az ő törvényét. Lea más, apja

számára idegen útra lép szerelmével. Alakjában Bródy hagyományhűség és asszimiláció, hit és törvény: súlyos sorsproblémák tragikumát jeleníti meg.

PRÁGAI TAMÁS

(*Bábel Kiadó, Budapest, 2004, 198 oldal, 1890 Ft*)

ZALÁN TIBOR:

Azután megdöglünk

Egy varrógép és egy esernyő véletlenül találkozik a boncasztalon. Dráma? Lehetne. Ebből is. Zalán Tibor kilenc „drámai szöveget” egybegyűjtő kötete megfosztja olvasóját illúzióitól. A rend felborul és nem áll vissza többé: „azután megdöglünk”. Az idő az időtlenségbe, a tér a semmibe vész. Nincs idő, nincs tér, s felmerül a kérdés: „Mit akarsz te tagadni, mikor magad is csak aprócska tagadás vagy?” Mégis szocio-drámaíróknak lehet nevezni Zalán műveit, de lehetne akár válságdramának vagy ellen-drámának is. Zalán műveiben a klasszikus drámai szituáció nem jön létre, hiányzik. A szereplők személye sem fontos – Egyik és Másik vagy Nő és Férfi. Árnyékok, a „létezés árnyékai” ők. A huszonötödik órában nem történik semmi és megtörténik minden. A gyarapodás egyben veszteség.

Zalán Tibor visszatérő motívumai, több drámájában megjelenő képei (kiömlő vér, böllérek, háború, angyalok, erőszak, szexualitás) mint ha egy negált (tagadott) világot tükröznének, ám ezek egyben reális képek is. Mint az *Ószeresek*ben, ami Zalán megfogalmazásában nem más, mint „ócskapiaci western”. Persze lehetne vers is, ahogy NYÉKI mondaná: „Ez nem ocsmányság. Ez vers. Ez egy készülő eposz tengelye.” A líra hirtelen vált át vulgáris szóhasználatba; bár a szexualitás ábrázolása nem öncélú, mégis mindenhol jelen van a Zalán-drámákban. A szerelmi aktus sosem szeretkezés, még a szerzői instrukciókban is „bagzást”, „párzást” ír. A fokozás negatív irányba halad, mint a *Romokon emelkedő ragyogásban*, a *Ne lőj a fecskére!*-ben vagy a *Bevíz úr hazamegy, ha* című „majdnem drámában”. A *Bevíz úr*-ban a főszereplő helyzete (mint a nemzetközi helyzet) a groteszkségig fokozódik. Kafkai elhagyatottsággal áll saját házának kapuja előtt, és nem tud bejutni. Nem ismeri meg a felesége, sem a saját édesanyja, mindig más-más néven szólítják, lehetne Akárki vagy Bárki. Zalán „hőseinek” alakja, arcvonásai bizonytalanok, mint a rendőrségi fantomképek. Nem tudunk meg túl sokat róluk, talán mert ezek a szereplők „öntu-

datlanok”, „kizárólag mellékmondatokban élnek”. Bevíz úr nem ismeri és nem akarja megismerni önmagát, nem tud bejutni abba a világba (a Házba), ahol már MINDENKI, még az *amerikai elnök* és a *pápa* is jelen van, és amikor végre erőt vesz magán és belép a kapun, rá kell jönnie, hogy a semmibe vágott oly állhatatosan.

Zalán megmutatja mindennapi gonoszságainkat, elveszettségünket (*Halvérfesték, Amese marad*), a hatalomhoz és egymáshoz fűződő viszonyunkat, viszonyainkat (*Katonák*). A posztdadaista, avantgárd, „szürrealista” *Vészteglés* dadogó félmondatai, lerontott nyelvezete, a *Halvérfesték* szabadversszerű, állandóan ismétlődő sorai is a „létmagány”, a „világba vetettség” érzetét erősítik, de ezek is zárójelben és cinikusan, feszültséget keltve és kergetve a semmit. „Egy megvakult és kivénült Bacchus ordítja így, széles és szemérmetlen gesztusok kíséretében gyógyíthatatlan pesszimizmusát világga: le monde est mort, vive le monde! Döglötten, ahogy vagyunk, éljünk tovább, mert segíteni úgy sem lehet rajtunk” (*Déry Tibor*).

SZÉKELY GYÖNGYVÉR

(*NapKút Kiadó, Budapest, 2004,*
306 oldal, 1890 Ft)